

ÚVOD K SPOMIENKAM NA VEĽKÉHO FILOZOFA OD LEVA ŠESTOVA

Marci Shore | písané pre K & K

Lev Šestov sa narodil v roku 1886 v Kyjeve v početnej rodine bohatého obchodníka sa textilom. Jeho otec, patriarcha rodiny, bol sčítaný muž a ortodoxný Žid. Nebolo ľahké byť jeho synom. Nebolo ľahké ani vyrastať v neskorom období ruskej ríše, zmietajúcej sa v chaose anarchizmu, revolučného marxizmu, cárskej cenzúry a tajnej polície. Stefan Zweig opísal posledné desaťročia existencie habsburskej Viedne ako vek nevinnosti. To by sa o cárskom Kyjeve povedať nedalo.

Po ukončení štúdiá práva sa Šestov zameril na Dostojevského a Nietzscheho, ktorých filozofiu nemožno očistiť od histórie. A história – ako by tvrdil Šestov – by nás mala učiť, že nič také, ako sú večné zákony, neexistuje. Život nám neposkytuje pôdu pod nohami, hovoril. Úlohou filozofie nie je ponúkať istotu, ale učiť nás žiť v neistote.¹

Možno z tohto dôvodu Šestova tak zaujal názor Edmunda Husserla, že istotu je možné mať. Keď v roku 1912 odchádzal jeho mladý kyjevský priateľ Gustav Špet študovať do Göttingenu, Šestov sa veľmi potešil, že jeho prostredníctvom bude môcť byť s Husserlom v kontakte. Dychtil po tom, aby sa dozvedel viac o nemeckom filozofovi, ktorý tak neochvejne veril v absolútnu pravdu.

Čo si Husserl sám pre seba myslel o úzkostiach vyjadrených Dostojevským? Ako sa Husserlovo *Untersuchungen* vzťahuje k takémuto druhu znepokojenia? – Ak budete mať takú možnosť, – napísal Šestov Špetovi, – spýtajte sa ho, čo si myslí o Ibsenovi s Nietzsche. Možno sa takto konečne dostaneme ku kľúču k jeho intuícii. Načo ju potrebuje? Zachrániť *Wissenschaft* alebo otvoriť cestu k úspechom ľudstva?²

Čo sa týkalo Špeta, upodozrieval Šestova, že sa nechal oklamať jeho epistemologickým skepticizmom. Svojej snúbenici Natalii Gučkovovej napísal, že napriek všetkému zdaniu „nepoznám nikoho, kto hľadá pravdu úpornejšie a cieľavedomejšie ako on.“³

Husserlov prísľub absolútnej pravdy bol pre ľudstvo od nepamäti tým, čím bola zaslúbená Zem pre Židov, napísal Šestov uprostred prvej svetovej vojny.⁴ Šestovovo *Memento mori* z roku 1917 bolo vášnivým útokom proti Husserlovmu epistemologickému utopizmu. Bol to ten typ útoku, ktorý sám musel odolávať pokušeniu. „Husserl netuží po

- 1 Lev Shestov, *The Apotheosis of Groundlessness* (prekl. do angl. ak *All Things are Possible* s úvodom D. H. Lawrencea), prel. S. S. Koteliansky (Loňyn: Martin Secker, 1920). Pôvodne vydané v roku 1905 ako *Апофеоз Беспочвенности*.
- 2 Šestov Špetovi, 11. júla 1914, Corret. Gustav Шпет, Gustav Шпет: жизнь в письмах (Moskva: ОССПЭН, 2005), s. 332 – 333.
- 3 Citované in: Щедрина Т. Г., Пружинин Б. И., Историзм Льва Шестова и Густава Шпета (об экзистенциальном измерении феноменологии), *Вопросы философии* č. 11 (2016).
- 4 Лев Шестов, Мemento Мори, *Вопросы философии и психологии* XXVIII: 139-140 (1917); http://www.odinblago.ru/Memento_mori

Lev Šestov / Lev Shestov

kompromisoch,“ napísal Šestov, „je to buď všetko alebo nič. Buď je *Evidenz* konečným cieľom, ku ktorému smeruje ľudský duch pri hľadaní pravdy, a teda *Evidenz* dosiahnuteľný ľudskými prostriedkami, alebo zavládne na zemi kráľovstvo chaosu a šialenstva.“

Práve preto, že išlo o tak veľa, musel to Šestov z princípu povedať otvorene: rozum zmôže veľa, ale nie všetko. Tvárou v tvár istým *Grenzsituationen* je bezmocný. V konečnom dôsledku zásadná pravda – *истина* (teda slovo, ktoré nemá presný nemecký ekvivalent) – leží za hranicou rozumu. Šestov bol presvedčený, že Husserl nekonfrontoval *Grenzfahrungen*; zostával uprostred zóny života, kde je možné dosiahnuť rozum a nesprávne extrapoloval, že táto dosiahnuteľnosť musí platiť aj pre hraničné zóny. Ale to nebolo tak: „Musíme mať odvahu rázne si povedať,“ napísal Šestov, „že stredové zóny života a univerzálneho života nepripomínajú ani rovník, ani pól... Večne sa opakujúci omyl, racionalizmu je jeho istota v bezhraničnú moc rozumu, *der Schrankenlosigkeit der objektiven Vernunft*. Rozum urobil tak veľa, a preto rozum môže všetko. Ale ‚veľa‘ neznamená ‚všetko‘, ‚veľa‘ je oddelené od ‚všetko‘ *toto coelo*; ‚veľa‘ a ‚všetko‘ sú absolútne nesúmerateľné, patria do dvoch odlišných, neredukovateľných kategórií.“

Révue philosophique uverejnila v roku 1926 *Memento mori* vo francúzskom preklade. Jean Hering na to reagoval vášnivou obhajobou Husserla. Šestov mu odpovedal. Vďaka ich polemike Francúzsko spoznalo Husserla. Šestov bol vlastne prvým zo štyroch rodených Rusov – plus Alexandre Koyré, Alexandre Kojève a Emmanuel Levinas –, ktorí ako prekladatelia uviedli fenomenológiu do Francúzska. Cesta od Nemcov k Francúzom viedla cez Rusov.

«Что немцам здорово—русским смерть,» napísal Šestov.⁵ Čo *prospieva Nemcom, pre Rusov je smrteľné.*

No Husserl bol istým spôsobom strašne blízky tradícii ruskej filozofie a Šestov to rozpoznal: hlboko ho zasiahla presvedčivosť jeho snahy o čistotu, hĺbka jeho úprimnosti, ako filozofoval celou svojou bytosťou. To mali obaja spoločné.

Nemecký filozof sa stretol s ruským po prvý raz až o desaťročie neskôr, v roku 1928, keď Šestov uverejnil *Memento mori* v Amsterdame. Zo stretnutia sa rozvinulo priateľstvo, ktoré malo pre oboch mužov v živote ten najväčší význam. Sporili sa o *Allgemeingültigkeit*, o možnosti absolútnej pravdy. Ale ani tak nezanevrelí jeden na druhého. Obaja stratili synov v bojoch prvej svetovej vojny – na opačných stranách. Obaja sa celý život úporne zaoberali problémom pravdy. Bol to Husserl, kto nabádal Šestova, aby si prečítal Kierkegaard.⁶ Bol to Šestov, kto navrhol Sorbonne pozvať Husserla prednášať do Paríža, čoho výsledkom boli Karteziánske meditácie.⁷

„Verehrtet Freund und Antipode! napísal Husserl Šestovovi 3. júla 1929.

Viete, ako seriózne vnímam Vašu snahu otvoriť pre seba i nás všetkých *Gotteswelt*, v ktorom možno skutočne žiť a umierať – i napriek tomu, že sa Vaše cesty nikdy nestanú mojimi. Ale myšlienky, a tak je to aj vo Vašom prípade, ktoré pramenia z najhlbšej osobnej potreby, neberiem o nič menej vážne, ako svoje vlastné, o ktorých vari môžem povedať, že sú podobným spôsobom pre mňa absolútnou nevyhnutnosťou.“⁸

Šestov neskôr povedal Benjaminovi Fondanovi, že Husserl bol jediným človekom, o ktorom si myslel, že nebude schopný porozumieť jeho otázkam – pritom ako sa ukázalo, práve Husserl bol jedným z mála ľudí, ktorí mu naozaj rozumeli.⁹

Šestov zomrel v Paríži 20. novembra 1938, keď práve dostal obľahý Spomienok na veľkého filozofa. Bol to posledný text, ktorý napísal.

Z anglického originálu preložil Igor OTČENÁŠ

5 A. Штеинберг, Друзья моих ранних лет (1911 – 1928) (Париж: Синтаксис, 1991), s. 222.

6 Bernard Martin, “The Life and Thought of Lev Shestov,” an introduction to *Athens and Jerusalem* by Lev Shestov, prel. Bernard Martin (Athens: Ohio University Press, 2016).

7 Husserl Ingardenovi, Freiburg, 13. VII. 28. Edmund Husserl, *Briefe an Roman Ingarden* (the Hague: Martinus Nijhoff, 1968), s. 47.

8 Husserl Šestovovi, 3. VII. 1929. Edmund Husserl, *Briefwechsel*, Band VI: Philosophenbriefe, ed. Elisabeth and Karl Schuman (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1994), 371.

9 Pozri Benjamin Fondane, *Rencontres avec Léon Chestov* (Les Éditions Non Lieu, 2016).